

Good Governance of Thai Women Empowerment Funds: a Case Study of the Occupational Groups in Sawankalok, Sukhothai^{}**

Darin Khongsatjaviwat^{*}

Abstract

This article aims to study Good Governance of the Occupational Groups within the Thai Women Empowerment Funds (TWEF) at Wang Mai-khon Subdistrict, Sawankhalok District, Sukhothai Province, Thailand. The research methodology is qualitative research using an in-depth interview method. The sample group is five administrative committee members of TWEF. The research found that the performance of the Occupational Groups under the TWEF achieves its objectives so it can be a source of micro-finance for the community members to develop their careers and support activities to empower women's roles. This helps generate income and enhance participation among members leading to experience/knowledge exchange. The rule of law has been practiced

^{*} Lecturer in Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Naresuan University.

^{**} This article is the research article which is the part of Good Governance of Thai Women Empowerment Funds: a Case Study of the Occupational Groups in Sawankalok, Sukhothai.

^{***} Received August 11, 2022; Revised December 9, 2022; Accepted December 15, 2022

clarifying the rules and regulations of the fund to all members. The management committee discloses information and summary of expense reports to members and authorities reflecting its transparency and virtues. The committee also exhibit its accountability by working and solving the problems together with the community. Funding management is well strategized for the effectiveness and reducing the operation cost. Furthermore, the management committee provides opportunities for members to express their opinions in meetings and participate in occupational activities regularly. More members have also been recruited to further strengthen their organization.

Keywords: Good Governance, Thai Women Empowerment Fund, the Women Occupational Groups.

ธรรมาภิบาลของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรณีศึกษา กลุ่มอาชีพ อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย**

ดาริน คงสัจวิวัฒน์*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมาภิบาล (Good Governance) ของการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย โดยใช้วิธีศึกษาคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ต่อคณะกรรมการบริหารงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี จำนวน 5 คน ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ สามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนคือเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับสมาชิกในการพัฒนาอาชีพและสนับสนุนกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรี ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก และสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยกลุ่มอาชีพได้นำหลักนิติธรรมมาใช้ในเรื่องการชี้แจงเงื่อนไขและกฎระเบียบของกองทุนฯ ให้สมาชิกทุกคนรับทราบและปฏิบัติตาม คณะกรรมการบริหารกองทุนฯ ต้องเปิดเผยข้อมูลและจัดทำสรุปรายงานค่าใช้จ่ายให้สมาชิกและอำเภอตามหลักความโปร่งใสและคุณธรรม มีความรับผิดชอบในการดำเนินงานและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การใช้จ่าย

* อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

** บทความนี้เป็นบทความที่มาจากงานวิจัย “ธรรมาภิบาลของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรณีศึกษา กลุ่มอาชีพ อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย”

*** ได้รับบทความ 11 สิงหาคม 2565; แก้ไขปรับปรุง 9 ธันวาคม 2565; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 15 ธันวาคม 2565

งบประมาณที่ได้รับมาอย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์กับการทำกิจกรรมของกลุ่มอาชีพมากที่สุด โดยพยายามลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นในการประชุมและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มอาชีพอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการรับสมาชิกเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม

คำสำคัญ : ธรรมาภิบาล กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพสตรี

บทนำ

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมาจากนโยบายหาเสียงเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทย ใน พ.ศ. 2554 เมื่อนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ขณะที่ยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ จัดตั้งกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีของสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพสตรี เพิ่มบทบาท สร้างสวัสดิภาพและสวัสดิการสตรี รวมทั้งยังมุ่งเน้นการลงทุนเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้และพัฒนาอาชีพให้แก่กลุ่มสตรีในทุกระดับ อย่างไรก็ตาม จากรายงานการตรวจสอบการดำเนินงาน กองทุนพัฒนาสตรีของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ได้สรุปผลการตรวจสอบ ปัญหาการใช้จ่ายเงินงบประมาณในการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตั้งแต่ ช่วงปี 2555-2557 ที่ได้รับงบประมาณทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงิน 10,111.06 ล้านบาท พบ ปัญหาการใช้จ่ายเงินจำนวนมาก อาทิ การพิจารณาและอนุมัติไม่เป็นไปตามแนวทางเดียวกันหรือมีพฤติกรรมที่น่าเชื่อได้ว่าเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในการเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเอง หรือพวกพ้องการใช้จ่ายเงิน ซึ่งจากการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) พบว่า มีการใช้งบประมาณไม่ชอบมาพากล และไม่โปร่งใสในหลายโครงการ (สำนักข่าวอิศรา, 2558)

ในสมัยรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีมติเห็นชอบให้จัดตั้ง กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2558 สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน โดยกรมฯ ได้รับจัดสรรงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จำนวน 100 ล้านบาท และต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 12 เมษายน 2559 ให้ควรวรวมกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเข้ากับกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรมการพัฒนาชุมชน โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2559 ซึ่งทำให้การบริหาร กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการพัฒนาชุมชน โดยมี วัตถุประสงค์ของกองทุนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสร้างโอกาสและพัฒนาศักยภาพ ของสตรีสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่สตรีและองค์กรของสตรี เป็นการส่งเสริมและพัฒนากองทุนฯ ให้สามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์และแก้ไขปัญหาการดำเนินการ ของกองทุนฯ ที่ผ่านมา ซึ่งคำถามของงานวิจัยนี้คือ หลักธรรมาภิบาลส่งผลต่อการ บริหารจัดการของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอย่างไร ดังนั้น การศึกษาและนำหลัก ธรรมาภิบาลมาประยุกต์ในการบริหารจัดการกองทุนฯ จึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญ และประโยชน์ต่อการพัฒนากองทุนฯ ให้มีความเข้มแข็งโดยและพัฒนาศักยภาพของ กลุ่มพัฒนาอาชีพในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมาภิบาล (Good Governance) ของ การดำเนินงานคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก โดยได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี มีระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2564 ถึง เดือนกรกฎาคม 2565 และ กำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยคือ ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย เนื่องจาก

มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สามารถเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีเครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ การวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ ข้อมูลเอกสารราชการ รายงานการประชุม หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีลักษณะการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประชากรในการวิจัย คือ สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดสุโขทัย จำนวน 4 หมู่บ้าน ใช้วิธีการคัดเลือกรายชื่อกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 คน ที่ดำรงตำแหน่งประธานฯ และรองประธานพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพในแต่ละหมู่บ้าน

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

แนวคิดเรื่อง “Good Governance” เกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2532 เมื่อธนาคารโลกได้เขียนรายงานเรื่อง Sub-Sahara Africa: From Crisis to Sustainable Growth และต่อมามีการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้นำแนวคิดนี้ไปศึกษาและอธิบายรายละเอียดในเอกสารเรื่อง Governance for Sustainable Human Development หลังจากนั้นแนวคิดนี้ก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการภายในองค์กรหลายองค์กร เช่น ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asian Development: ADB) องค์กรความร่วมมือระหว่างชาติญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) ในทัศนะของธนาคารโลก Good Governance เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของนโยบายเศรษฐกิจที่ดี (Sound economic policies) เนื่องจากการบริหารจัดการภาครัฐที่คำนึงถึงประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ รวมทั้งมีกรอบกฎหมายและนโยบายที่มีความแน่นอน และชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประสิทธิภาพของระบบตลาดและการพัฒนา

เศรษฐกิจ ความสนใจของธนาคารโลกเรื่อง Good Governance จึงเป็นประเด็นสำคัญอย่างหนึ่งของความพยายามส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนและเท่าเทียมกัน สมมติฐานมูลเหตุของการเกิดขึ้นของ Good Governance อาจเกิดจากการที่หลาย ๆ ประเทศต้องประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเนื่องจากการทุจริตในการบริหารงบประมาณ การขาดหลักการบริหารงานที่ดีทำให้เกิดการทุจริตได้ง่าย ดังนั้น การที่มีหลักการบริหารงานที่ดี หลักความรับผิดชอบ การควบคุมการทุจริตคอร์รัปชัน จะเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกระดับ (Lam, 2003, pp. 47-56; Mihaela Kardos, 2012, pp. 1166-1173; Anis Omri & Nejeh Ben Mabrouk, 2020, p. 106388; Ana Carcaba, Ruben Arrondo & Eduardo Gonzalez, 2022, p. 100192) ซึ่งแนวคิดนี้ได้สอดคล้องกับนักวิชาการไทยหลายคนที่เห็นว่า ธรรมาภิบาลเป็นการบริหารงานของภาครัฐในทุก ๆ ด้านอย่างชอบธรรม โดยเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยตั้งอยู่บนรากฐานความถูกต้องและเป็นธรรมตามหลักพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้ประชาธิปไตยภายในประเทศมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น (โกวิทย์ พวงงาม, 2553, น. 39 ; ยอดสร้อย ยัมฤทธิ์, 2553, น. 24) นอกจากนี้ยังให้ความเห็นด้วยว่า ธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์กับประชาธิปไตย ทั้งในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีจิตสำนึกรับผิดชอบ การมีความโปร่งใส มีความคุ้มค่า ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล การมีคุณธรรม การใช้หลักนิติธรรม การมีบริการจัดการที่ดี ซึ่งเป็นหลักการสำคัญสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาหรือแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นหลักในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการปฏิรูปการเมืองและระบบราชการเพื่อความก้าวหน้าสู่ประชาธิปไตย เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาธิปไตยยั่งยืน (เชิงชาญ จงสมชัย และสุนทรชัย ขอบยศ, 2557, น. 1)

ความหมายและคำนิยามของคำว่า “ธรรมาภิบาล” มีความหลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะการปกครอง วัฒนธรรม และ วัตถุประสงค์ของประเทศและองค์กรที่ผลักดันให้นำแนวคิดนี้ไปใช้ นักวิชาการไทยหลายท่านได้แปลความหมายของคำว่า “Good Governance” เป็นคำภาษาไทยโดยเลือกใช้คำที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามคำนิยามหรือคำเรียกใช้ต่าง ๆ เหล่านี้ มีแนวคิดพื้นฐาน หลักการ กระบวนการ และผลที่คาดหวัง ที่ใกล้เคียงกันหลายประเด็น ได้แก่ ธรรมาภิบาล รัฐาภิบาล ธรรมรัฐ การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี, 2544, น. 10)

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า “**ธรรมาภิบาล** เป็นกลไก เครื่องมือ และแนวทางการดำเนินงานที่เชื่อมโยงกันของภาคเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเน้นความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ประเทศมีพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง มีความชอบธรรมของกฎหมาย มีเสถียรภาพ มีโครงสร้างและกระบวนการการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน”

องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

จากการทบทวนงานเอกสารวิชาการเกี่ยวกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาล ทั้งในกลุ่มองค์กรระหว่างประเทศและนักวิชาการของไทย ได้แสดงถึงองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

องค์ประกอบ	โครงการพัฒนา แห่ง สหประชาชาติ (UNDP)	สำนักงาน คณะกรรมการ พัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.)	ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหาร กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ.2542
1. การมีส่วนร่วม (Participation)	✓	✓	✓
2. นิติธรรม (Rule of Law)	✓	✓	✓
3. ความโปร่งใส (Transparency)	✓	✓	✓
4. การตอบสนอง (Responsiveness)	✓	✓	
5. การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus-Oriented)	✓	✓	
6. ความเสมอภาค/ความ เที่ยงธรรม (Equity)	✓	✓	
7. ประสิทธิภาพและ ประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency)	✓	✓	✓
8. การรับผิดชอบ (Accountability)	✓	✓	✓
9. วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision)	✓		
10. การกระจายอำนาจ (Decentralization)		✓	
11. หลักคุณธรรม (Virtues)			✓

นับตั้งแต่ปี 2546 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้ส่งเสริมธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและทุกส่วนราชการและจังหวัดได้มีการพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการและการกำกับดูแลองค์การตามหลักธรรมาภิบาลฯ ไปในระดับหนึ่ง ดังนั้น สำนักงาน ก.พ.ร. จึงริเริ่มที่จะจัดทำเกณฑ์การจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยได้นำหลักธรรมาภิบาลซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายและระเบียบของไทย หลักธรรมาภิบาลในระดับสากล อีกทั้งแนวคิดสำหรับใช้ในการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) มาวิเคราะห์หาจุดร่วม แล้วเสนอหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่จำเป็นสำหรับภาครัฐไทยควรประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ ประสิทธิภาพ (Effectiveness) ประสิทธิภาพ (Efficiency) การตอบสนอง (Responsiveness) ภาระรับผิดชอบ (Accountability) ความโปร่งใส (Transparency) การมีส่วนร่วม (Participation) การกระจายอำนาจ (Decentralization) นิติธรรม (Rule of Law) ความเสมอภาค (Equity) การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented)

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงาน Commonwealth Secretariat เป็นองค์กรที่ช่วยประเทศสมาชิก ในการส่งเสริม ผูกอบรมและปรับปรุงการบริหารจัดการของภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาล เน้นหลักธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วย ความโปร่งใส การตรวจสอบ การมีส่วนร่วม และการต่อสู้กับปัญหาการคอร์รัปชัน ขณะที่องค์ประกอบของธรรมาภิบาลตามที่ United Nations Development Programme (UNDP) เสนอ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชน กฎหมายที่ยุติธรรม ความเปิดเผยโปร่งใส การมีฉันทามติร่วมในสังคม กลไกการเมืองที่ชอบธรรม ความเสมอภาค ประสิทธิภาพและประสิทธิผล พันธะความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ ซึ่งจากบทความ A good-governance framework for

urban management ได้ศึกษาขอบข่ายของธรรมาภิบาลสำหรับการบริหารจัดการเมือง โดยหลักเกณฑ์หลัก 13 ข้อและหลักเกณฑ์ย่อย 74 ข้อ ยกตัวอย่างหลักความรับผิดชอบ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ย่อย ได้แก่ มีการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ มีคณะกรรมการการต่อต้านทุจริตหรือไม่ ในปีที่ผ่านมา มีการตรวจสอบบัญชีทางการเงินหรือไม่ การเปิดเผยข้อมูลสัญญา งบประมาณ และบัญชีอย่างเป็นทางการตรงเวลาหรือไม่ เป็นต้น (Rathin Biswas, Arnab Jana, Kavi Arya & Krithi Ramamritham, 2019, pp. 225-236)

ดังนั้น ธรรมาภิบาลควรจะต้องประกอบด้วย การดำเนินการตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมต่อทุกคน มีความรับผิดชอบ (Accountability) ในการทำงานต่อประชาชน มีความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลต่าง ๆ ต้องตรงกับข้อเท็จจริงของการดำเนินการและสามารถตรวจสอบได้ มีการดำเนินการที่เปิดเผยชัดเจนและเป็นไปตามที่กำหนดไว้ รวมถึงการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการมีส่วนร่วมของทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน

โดยกรอบการศึกษาวิจัยได้ใช้องค์ประกอบหลักธรรมาภิบาลของสำนักงานข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการคือ หลักนิติธรรม (Rule of Law) ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) ความคุ้มค่า (Effectiveness) การมีส่วนร่วม (Participation) และหลักคุณธรรม (Virtues) ศึกษาหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการนี้กับผลการทำงานที่เกิดขึ้นของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย

ผลการศึกษา

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรีมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ข้อ คือ (1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ ในการสร้างโอกาสให้สตรีเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ หรือเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่สตรีและองค์กรของสตรี (2) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริมบทบาทและพัฒนาศักยภาพสตรีและเครือข่ายสตรี ในการเฝ้าระวังดูแลและแก้ไขปัญหาของสตรี การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรี นำไปสู่การสร้างสวัสดิภาพ หรือสวัสดิการเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของสตรีและผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ ในสังคม (3) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรี การสร้างภาวะผู้นำการพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านสังคมให้แก่สตรีและองค์กรของสตรี และ (4) เป็นแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนโครงการอื่น ๆ ที่เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสตรีตามที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควร ดังนั้น สมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่ทำหน้าที่ในคณะกรรมการกองทุนบทบาทสตรี ตำบลวังไม้ขอน จึงได้จัดทำโครงการพัฒนาอาชีพ เพื่อขอรับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากกองทุนพัฒนาสตรี จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กรณีศึกษา กลุ่มอาชีพ อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย จำนวน 5 คน สามารถสรุปข้อมูลได้เป็นประเด็น ดังต่อไปนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย พบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ ตำบลวังไม้ขอน จำนวน 5 คน ดำรงตำแหน่งเป็นประธานและรองประธานกองทุนฯ โดยทุกคนมีประสบการณ์การทำงานอยู่ในคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้านและคณะทำงานขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีวังไม้ขอน มีระยะเวลาทำงานเฉลี่ย

จำนวน 9-15 ปี และมีอายุระหว่าง 51-60 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา มีเพียง 1 คนที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา คณะกรรมการของกองทุน ประกอบอาชีพหลากหลาย ได้แก่ รับจ้างทั่วไป เกษตรกรรม ค้าขาย และดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล

3.2 บทบาทและการทำงานของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกลุ่มอาชีพ ในด้านเศรษฐกิจ กล่าวได้ว่าเป็นแหล่งฝึกอบรมและให้ความรู้ในการฝึกอาชีพต่างๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่มมากที่สุด ได้แก่ การอบรมให้ความรู้เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์สำหรับใช้ในครัวเรือน เช่น การผลิตน้ำยาล้างจาน สบู่เหลว แอลกอฮอล์ทำความสะอาดมือ การอบรมให้ความรู้ทางการเกษตร เช่น อบรมการเพาะเห็ดฟาง การเลี้ยงปลาตก การแปรรูปอาหาร เช่น การทำไข่เค็ม การทำน้ำพริก และด้านอื่นๆ เช่น การจับจีบผ้า การสานตะกร้า เพื่อให้สมาชิกที่เข้าร่วมการอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอด จนสามารถพัฒนาไปสู่การทำเป็นอาชีพ ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่ารายได้ที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการขับเคลื่อนของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรียังไม่ชัดเจน เนื่องจากรายได้ประจำของสมาชิกยังเกิดจากการประกอบอาชีพหลักของสมาชิก

3.3 บทบาทและการทำงานของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกลุ่มอาชีพในด้านสังคม คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่กองทุนฯ ได้จัดขึ้น ทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน มีโอกาสในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นการสร้างความสามัคคีและส่งเสริมให้การดำเนินการของกองทุนฯ บรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในกรณีที่คณะกรรมการบริหารของกองทุนไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในการเมืองท้องถิ่น จะส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนทั้งเรื่องเงินประมาณและการขอใช้สถานที่ในการจัดอบรมและประชุมน้อยลง

การดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอน

การดำเนินงานในแต่ละปีของคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอน มีแนวปฏิบัติและขั้นตอนการบริหารจัดการ โดยเริ่มตั้งแต่ คณะกรรมการกองทุนฯ มีการประชุมสมาชิกเพื่อรับฟังความคิดเห็นและสำรวจความต้องการและ/หรือความจำเป็นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ หลังจากนั้นประธานกองทุนฯ จะทำการชี้แจงข้อมูลและ/หรือกฎระเบียบเกี่ยวกับกองทุนฯ ให้สมาชิก รับทราบเพื่อสร้างความเข้าใจและเป็นข้อตกลงร่วมกัน ตลอดไปจนถึงการเขียน แผนงานสรุปหน้าที่ แล้วจึงจัดส่งให้ในหน่วยงานในระดับอำเภอ และจังหวัด พิจารณา อนุมัติโครงการตามลำดับ ผลการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ ตำบลวังไม้ขอน ตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้องค์ประกอบหลัก ธรรมาภิบาลของสำนักงานข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2542 ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการคือ หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม และหลักคุณธรรม สามารถสรุปผลได้ดังนี้

4.1 หลักนิติธรรม(Rule of Raw) คณะกรรมการกองทุนฯ มีการชี้แจงและ แจ่มแจ้งเงื่อนไข กฎระเบียบ แนวปฏิบัติต่าง ๆ ให้สมาชิกที่เข้าร่วมกองทุนฯ รับทราบใน ทุกการดำเนินกิจกรรม โดยมีข้อตกลงที่เข้าใจร่วมกัน ซึ่งเป็นกฎที่ยอมรับกันภายในกลุ่ม อย่างเหมาะสม ทำให้ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มมีน้อยมาก และเพื่อให้ การดำเนินงานของกองทุนฯ เป็นไปอย่างราบรื่น การขอรับการสนับสนุนเงิน งบประมาณจากกองทุนพัฒนาสตรีจะต้องดำเนินการตามข้อระเบียบบังคับอย่าง เคร่งครัด ทั้งในเรื่องคุณสมบัติของผู้รับการสนับสนุนการจัดทำแบบเสนอโครงการขอรับ การสนับสนุนเงินฯ การจัดทำสัญญาฯ และเมื่อได้รับเงินงบประมาณสนับสนุนแล้ว จะ นำไปจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4.2 หลักคุณธรรม (Virtues) คณะกรรมการกองทุนฯ ทำงานด้วยความซื่อสัตย์และทำหน้าที่ตามระเบียบ เช่น ในการคัดเลือกสมาชิกที่แจ้งความประสงค์กู้เงินกับกองทุนฯ คณะกรรมการกองทุนฯ จะมีการพิจารณาและตรวจสอบข้อมูลของผู้ขอรับการสนับสนุนอย่างละเอียด ก่อนการลงลายมือชื่ออนุมัติให้สมาชิกกู้เงินทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยพิจารณาข้อมูลตามจริง ส่วนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ สมาชิกให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างดี จึงทำให้การดำเนินงานของกองทุนฯ มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

4.3 หลักความโปร่งใส (Transparency) การดำเนินงานของกองทุนฯ คณะกรรมการกองทุนฯ มีการเปิดเผยข้อมูลการทำงานและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้สมาชิกในกลุ่มได้รับรู้โดยผ่านการประชุมของคณะกรรมการบทบาทสตรีตำบล และมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อส่งให้หน่วยงานระดับอำเภอทำการประเมินและตรวจสอบความถูกต้องว่าผลของการทำกิจกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ด้วยการดำเนินแบบเปิดเผยข้อมูลนี้ ทำให้ไม่พบการทุจริตใด ๆ จึงส่งผลให้สมาชิกมีความเชื่อใจและจริงใจต่อกัน สิ่งที่น่าปรากฏคือการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอนได้รับการยอมรับจากสมาชิกทั่วไปว่ามีความโปร่งใสในระดับหมู่บ้านสูง

4.4 หลักความรับผิดชอบ (Accountability) คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกทุกคน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจและเต็มความสามารถ คณะกรรมการกองทุนฯ และสมาชิกทุกคนมีความยินดีในการเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของกองทุนฯ ผู้ขอรับการสนับสนุนทางการเงินจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีทุกคนยึดหลักความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และมีภาระความรับผิดชอบในการชำระหนี้คืนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวว่า ในกรณีที่เกิดปัญหาหรือข้อผิดพลาดในการดำเนินงานที่ไม่ใช่การกระทำทุจริตหรือประพฤติมิชอบ คณะ

กรรมการฯ และสมาชิกทุกคนจะจัดประชุมเพื่อพูดคุยร่วมกันรับฟังข้อดีและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา

4.5 หลักความคุ้มค่า (Effectiveness) คณะกรรมการกองทุนฯ ทำงานโดยตระหนักถึงความคุ้มค่าเป็นหลักสำคัญ ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คณะกรรมการกองทุนฯ ได้พยายามบริหารจัดการทรัพยากรหรืองบประมาณที่ได้รับมาอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับการทำกิจกรรมของกลุ่ม และพยายามลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรม เช่น การลดค่าใช้จ่ายวิทยากรการอบรม โดยใช้สมาชิกในกลุ่มที่มีความรู้เป็นตัวแทนในการทำหน้าที่อบรม ในบางกรณีที่ทรัพยากรหรืองบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกของกองทุนฯ จะแก้ไขปัญหาโดยการหารเฉลี่ยเงินงบประมาณให้ได้ทั่วถึงทุกคน

4.6 หลักความมีส่วนร่วม (Participation) การทำกิจกรรมของคณะกรรมการกองทุนฯ มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความเห็นในทุกครั้งที่มีการประชุม ทั้งจากการประชุมที่เป็นทางการ และการนัดพบกันอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อสอบถามความก้าวหน้าของสมาชิกที่เมื่อได้รับการอบรมพัฒนาอาชีพแล้ว สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปต่อยอดสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิก หรือเป็นการติดตามความก้าวหน้าของโครงการต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ว่ายังดำเนินโครงการอยู่หรือไม่ และยังคงดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมหรือเปล่า ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนฯ เริ่มจากการสอบถามความคิดเห็นถึงความต้องการของสมาชิกก่อนทุกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อตกลงและแนวทางที่ยอมรับร่วมกัน ทำให้การติดตามความก้าวหน้าของโครงการต่าง ๆ เป็นไปด้วยดี ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มอาชีพ

อภิปรายผล

จากผลการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอนสามารถอภิปรายและสรุปผล ได้ดังนี้

5.1 ความสำเร็จของการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนฯ กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอน คือ การที่กลุ่มได้นำแนวคิดหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของกองทุนฯ “ความสำเร็จ” ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการสัมภาษณ์ หมายถึง การที่กองทุนฯ สามารถทำงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีที่สำคัญคือ (1) เป็นแหล่งเงินทุนกู้ยืมหมุนเวียนให้กลุ่มอาชีพสตรีสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของสมาชิก เพื่อสร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิก ทั้งนี้ สมาชิกกองทุนบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอน ได้กู้ยืมเงินทุนหมุนเวียน จำนวน 200,000 บาท ดอกเบี้ยไม่เกินร้อยละ 3% ต่อปี และมีระยะเวลาชำระเงินคืนไม่เกิน 2 ปี โดยชำระหนี้คืนเป็นรายเดือน เริ่มจ่ายภายหลังจากระยะเวลา 6 เดือนจากวันที่ทำสัญญากู้เงิน และ (2) เป็นแหล่งเงินอุดหนุน (ทุนให้เปล่า) ที่สำคัญในการสนับสนุนกิจกรรมในการพัฒนาบทบาทสตรี ได้แก่ การจัดฝึกอบรมด้านอาชีพต่าง ๆ การอบรมเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ เป็นต้น รวมถึงการทำงานของกองทุนฯ ที่ผ่านมามีข้อร้องเรียนเรื่องการทุจริตหรือการประพฤติมิชอบของคณะกรรมการกองทุนฯ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการฝึกอบรมอาชีพให้แก่สมาชิกเป็นไปด้วยดี สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้เสนอขอรับสนับสนุนเงินกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านจำนวนคณะกรรมการกองทุนและสมาชิกของกลุ่มกองทุนฯ กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอน พบว่ามีจำนวนน้อย เนื่องจากตำบลวังไม้ขอนมี 4 หมู่บ้าน ทำให้การประสานงานและการทำงานร่วมกันได้ดียิ่งขึ้น สมาชิกทุกคนรู้จักและมีความคุ้นเคยกัน การทำงานใช้หลักการล่างสู่บน (Bottom-up)

คือ การที่คณะกรรมการกองทุนฯ และสมาชิกมาร่วมประชุมวางแผนและตัดสินใจดำเนินกิจกรรมตามความต้องการและความจำเป็นของกลุ่มตนเอง อย่างไรก็ตาม จากการเก็บข้อมูล ปรากฏให้เห็นว่ายังมีลักษณะของกระบวนการบนสู่ล่าง (Top-down Process) ซึ่งเป็นการกำหนดจากหน่วยงานในระดับที่สูงกว่า เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนในเรื่องของการกำหนดกิจกรรมการจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับกลุ่มอาชีพ ซึ่งจากงานวิจัย “ธรรมาภิบาลของไทยเป็นจริงได้หรือ” เชื่อว่าธรรมาภิบาลกับการพัฒนา เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน ภายใต้การกำหนดโดยกลไกอำนาจของรัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน จะต้องบูรณาการร่วมกัน เนื่องจากธรรมาภิบาลถือเป็นหลักการสำคัญที่จะต้องสร้างและดำเนินการให้เกิดขึ้นในทุกระดับในโครงสร้างทางสังคม โดยปัจจุบันวัฒนธรรมไทยยังไม่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล เนื่องจากประชาชนไม่ค่อยมีโอกาสเข้ามามีบทบาทหรือส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นทางสังคม ทำให้สำนักด้านความรับผิดชอบต่อการมีส่วนร่วมในสังคมค่อนข้างน้อย เมื่อเกิดปัญหาโดยส่วนมากก็จะต้องรอรัฐเข้ามาดำเนินการแก้ไข กลไกการสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงเป็นประเด็นที่รัฐให้ความสำคัญไม่มากพอ ซึ่งการมีส่วนร่วมและผลประโยชน์ทั้งหมดถูกยึดโยงด้วยพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเดิม ๆ ไม่ใช่การสร้างผลประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง (วิชนี คุปตะวาทีน และศุภกานต์ มังกรสุรกาล, 2561, น. 396-397) ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นในการทำงานของกองทุนฯ อย่างแท้จริง และสนับสนุนให้มีการทำงานแบบพันธมิตรมากกว่าการสั่งการจากหน่วยงานราชการ

5.2 เมื่อพิจารณาจากผลการดำเนินงานของกองทุนฯ กลุ่มอาชีพตำบลวังไม้ขอนตามองค์ประกอบของธรรมาภิบาลทั้ง 6 ข้อ ได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักคุณธรรม (Virtues) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักความรับผิดชอบต่อ

(Accountability) หลักความคุ้มค่า (Effectiveness) และ หลักความมีส่วนร่วม (Participation) พบว่า กองทุนฯ ดำเนินงานโดยยึดหลักนิติธรรม คือการดำเนินงานตามกฎหมายและระเบียบฯ มากที่สุด รองลงมาคือ หลักคุณธรรม ลำดับที่สามคือ หลักความรับผิดชอบ ลำดับที่สี่ คือ หลักการมีส่วนร่วม ลำดับที่ห้าคือ หลักความคุ้มค่า ลำดับสุดท้ายคือ หลักความโปร่งใส ซึ่งผลจากการศึกษานี้ได้สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐ” ผลการวิจัยในการขับเคลื่อนการพัฒนาธรรมาภิบาลภายใต้การปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทย บ่งชี้ชัดเจนว่า กรอบตัวชี้วัดของหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จะให้ความสำคัญกับหลักนิติธรรม หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ และหลักความโปร่งใส เป็นองค์ประกอบของตัวชี้วัดด้านธรรมาภิบาลที่สำคัญ ซึ่งส่งผลให้ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐนั้นมีประสิทธิภาพและความคุ้มค่า (รินทร์ภัส วุฒิปรีชาสิทธิ์, 2562, น. 208-213)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดธรรมาภิบาลโดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสำคัญที่องค์กรส่วนมากเลือกนำมาใช้ในการบริหารรูปแบบใหม่และเป็นหลักการสำคัญที่ส่งผลให้การตรวจสอบการทำงานและการบริหารงานภาครัฐ ตลอดจนการพัฒนากระบวนการแนวใหม่ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (ภูติศ นอขุนทด, วชิรินทร์ สุทธิชัย และรังสรรค์ อินทน์จันทร์, 2564, น. 352-354)

ดังนั้น หลักธรรมาภิบาลที่จะต้องดำเนินไปพร้อมกับหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ หลักนิติธรรม เพราะถือเป็นเครื่องมือในการทำงานที่สำคัญ เพื่อเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติ

ถึงแม้ว่ากองทุนฯ กลุ่มอาชีพตาบลวังไม้ขอนจะยังไม่มีปัญหาในเรื่องการทุจริตและประพฤติมิชอบของคณะกรรมการฯ และสมาชิก โดยการติดตามและรายงานความก้าวหน้าของสมาชิกที่ได้รับเงินจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัด

สุโขทัย ประเภทเงินอุดหนุน และการรายงานผลการติดตามการชำระหนี้กองทุนพัฒนาสตรีได้มีการบรรจุในระเบียบวาระการประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ตำบลวังไม้ขอน แต่จากการศึกษาพบว่า การเปิดเผยข้อมูลและการรายงานผลการปฏิบัติงานของกองทุนฯ ยังอยู่แต่ในกลุ่มของสมาชิกและจัดทำรายงานตามระเบียบส่งให้สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสุวรรณโคตร ยังไม่ได้มีการเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานสู่สาธารณะ ทำให้การตรวจสอบจากภาคประชาชนยังมีน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่าการดำเนินงานมีปัญหาหลายประการ เช่น ภาพรวมของหน่วยงานยังขาดการส่งเสริมและการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้อย่างจริงจังในการบริหารงานองค์กร หน่วยงานยังขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยอาศัยหลักธรรมาภิบาล การเข้าถึงประชาชนของผู้ปฏิบัติหน้ายังขาดความร่วมมือและการบูรณาการการมีส่วนร่วม ประชาชนไม่ค่อยตระหนักและเข้าใจประเด็นด้านกฎหมาย หรือแนวทางปฏิบัติทางสังคม ทำให้การทุจริตการคอร์รัปชันในหน่วยงานยังคงเป็นปัญหาสำคัญต่อการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลภายใน ความไม่เท่าเทียมและไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในองค์กร เป็นไปได้ช้า (มนต์ชัย ช่วยประสม และคณะ, 2563, น. 14-21)

5.3 บทบาทของผู้นำกองทุนฯ จากการศึกษพบว่า ผู้นำกองทุนฯ และคณะกรรมการกองทุนฯ ทุกคนมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับกลุ่มพัฒนาสตรีมาก่อน จึงทำให้ทุกคนมีความเข้าใจในการทำงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี โดยเฉพาะประธานของกองทุนฯ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการฯ คนอื่น ๆ มีตำแหน่งการทำงานในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ข้อดีคือสามารถเชื่อมโยงภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชนกับการทำหน้าที่

ในกองทุนฯ เช่น การเสนอโครงการฯ เพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลและอำเภอ การทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่นและท้องที่ แต่ข้อจำกัดคือภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบมีหลายอย่างทำให้การทำงานในฐานประธานและคณะกรรมการกลุ่มฯ มีเวลาไม่เพียงพอ ประกอบกับคณะกรรมการทุกคนก็มีอาชีพอย่างอื่นด้วย เช่น ทำการเกษตร ค้าขาย เป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า คณะกรรมการกองทุนฯ ได้รับการยอมรับจากสมาชิกกลุ่มฯ โดยสมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อประธานฯ และกรรมการกองทุนฯ มองว่าทุกคนที่เข้ามาทำงาน มีความเสียสละ มีความทุ่มเท มีความรับผิดชอบและเข้าใจหลักการทำงาน มีบุคลิกภาพของการเป็นผู้นำที่ดี ผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุค Thailand 4.0 นอกจากจะต้องมีความรอบรู้ ซื่อสัตย์สุจริต รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ทำงานเป็นทีม มีทักษะการบริหารและการสื่อสารแล้วยังจะต้องส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการจัดการตัวเอง (Self-organization) ที่จะสามารถเชื่อมโยงไปกับวิถีของคนยุค 4.0 ได้ (ชัยวัช เนียมศิริ, 2561, น. 105; นฤมล เพ็ญสิริวรรณ, 2561, น. 117-125) นอกจากนี้ยังพบว่าหากผู้นำองค์การขาดการนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้ในการบริหารจัดการหรือการกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ อาจจะทำให้การทำงานภายในหน่วยงานเกิดผลกระทบและได้รับความขัดแย้งตามมา (เอื้องฟ้า เขากลม, 2562, น. 118-120) ดังนั้น การที่สมาชิกยอมรับการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนฯ จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน

5.4 การสนับสนุน การกำกับและติดตามผลการดำเนินงานของกองทุนฯ จากหน่วยงานภาครัฐหลักคือ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสวรรคโลก โดยสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสวรรคโลก ในฐานะสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการการกลั่นกรองและติดตามการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอสวรรคโลก ได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนผู้รับผิดชอบงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และ

พัฒนาการผู้ประสานงานประจำตำบลวังไม้ขอนนัดหมายการประชุมคณะทำงานขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลวังไม้ขอน เพื่อวางแผนงานในปีงบประมาณต่อไป นอกจากนี้ ยังได้ดำเนินการการแจ้งปฏิทินการประชุมของสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการการกลั่นกรองและติดตามการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอสุวรรณภูมิ โดยคณะทำงานขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบลได้ตรวจสอบหลักฐานและให้ความเห็นในโครงการฯ เพื่อเสนอให้สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการการกลั่นกรองและติดตามการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีอำเภอสุวรรณภูมิพิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการ ผลจากการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนให้การสนับสนุนและคำแนะนำในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเรื่องการกู้ยืมเงินหมุนเวียน ก่อนที่สมาชิกจะกู้ยืมเงิน พัฒนาการตำบลจะชี้แจงและอธิบายรายละเอียดเงื่อนไขการกู้ยืม รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารเพื่อประกอบการกู้ยืมต่าง ๆ ทุกคนจะต้องรับผิดชอบในนามของกลุ่มฯ นอกจากนี้ การดำเนินงานหรือกิจกรรมของกลุ่มฯ ยังได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังไม้ขอน ในรูปแบบเงินสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรมฝึกอาชีพ การให้บริการสถานที่ในการประชุมหรือจัดอบรม ทำให้กลุ่มฯ สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องมากขึ้น

โดยการสนับสนุน การกำกับและติดตามผลการดำเนินงานของกองทุนฯ เป็นหัวใจสำคัญของหลักความโปร่งใส พบว่า “หลักการด้านความโปร่งใส” ถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจ ที่จะทำให้การทุจริตซึ่งอาจจะเกิดขึ้นเป็นไปค่อนข้างยาก เพราะถือเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในภาพลักษณ์ขององค์กรต่อการปฏิบัติงานและส่งผลโดยตรงต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ (ศราวดี ดาวกรงแก้ว และคณะ, 2564, น. 152-156) ดังนั้น เมื่อคณะกรรมการและสมาชิกของกองทุนฯ เห็นว่า

หลักการนี้มีความสำคัญและปฏิบัติตามจึงสามารถดำเนินงานได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ ได้

สรุป

การศึกษาระบบธรรมาภิบาล (Good Governance) ของการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ ตำบลวังไม้ขอน อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดสกลนคร ใช้หลักนิติธรรมเป็นหลักในการทำงานโดยยึดถือกฎระเบียบเป็นเกณฑ์สำคัญ เพื่อลดปัญหาความผิดพลาดหรือการทุจริต ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ในการเอื้อผลประโยชน์ให้กับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ จึงทำให้การทำงานของกองทุนฯ เป็นไปด้วยดี สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนในการเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำและสร้างเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของสตรีได้ หลักความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมก็เป็นหลักสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานของกองทุนฯ ประสบความสำเร็จ เมื่อสมาชิกกู้ยืมเงินไปแล้วจะต้องรับผิดชอบในการชำระเงินคืนตามระยะเวลาที่กำหนด ระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ทั้งจากภายในจากสมาชิกกลุ่มด้วยกันเอง รวมถึงการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน และ/หรือสำนักงานตรวจสอบภายนอก สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน โดยได้รับการพัฒนาและมีผลการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เช่น มีการตรวจสอบจากสมาชิกภายในปีละ 1 ครั้ง มีการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกทุกปี เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการดำเนินงานของกองทุนฯ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ ยังมีแนวทางการขับเคลื่อนการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในหลากหลายมิติ อาทิ (1) มิติเชิงนโยบายภาครัฐ คือการสร้างผู้นำและองค์กรต้นแบบ ให้มีค่านิยม วิสัยทัศน์ และระบบบริหารงานบุคคลที่เอื้อต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม (2) มิติด้านกฎหมาย โดยการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนปฏิบัติตามแนวทางของหลักธรรมาภิบาลด้านการป้องกัน

การทุจริต (3) การทดสอบระบบคุณธรรม จริยธรรมในหน่วยงานภาครัฐ ในการปฏิบัติหน้าที่และการดำรงตำแหน่งของเจ้าหน้าที่รัฐ (4) การเปิดเครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลในภาคราชการและประชาชน (5) การตรวจสอบในเรื่องการบริหารจัดการพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง งบประมาณ จากภาคประชาชนด้านการมีส่วนร่วม (6) การส่งเสริมภาคสื่อสารมวลชน ในด้านการประชาสัมพันธ์ การนำเสนอข้อเท็จจริงด้วยความเป็นธรรมอย่างมีจรรยาบรรณ และ (7) ความร่วมมือจากองค์กรอื่นๆ เช่น สถาบันทางศาสนาในการปลูกฝังค่านิยมทางสังคม เป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าว 7 ประการข้างต้น คือปัจจัยที่นำไปสู่การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในองค์กรภายใต้สังคมทุนนิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ดวงตา ราชอาษา, สัญญา เคนาภูมิ, และ ยุภาพร ยุภาศ, 2558, น.144-148) เพื่อให้การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีประสบความสำเร็จ การพัฒนาการดำเนินโครงการต่าง ๆ ต้องเป็นไปอย่างจริงจังและการจัดหาแนวทางการพัฒนาอาชีพที่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกกลุ่มฯ จะส่งผลให้สมาชิกมีความร่วมมือในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจหรือแรงสนับสนุนเพื่อดึงดูดให้สมาชิกเข้ามาร่วมดำเนินการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของกองทุนมากขึ้น โดยแสดงให้เห็นถึงผลประโยชน์และผลตอบแทนที่สมาชิกจะได้รับจากการเข้ามาเป็นสมาชิกของกองทุนฯ อย่างชัดเจน เพื่อให้สมาชิกมีความกระตือรือร้นในการขับเคลื่อนกองทุนให้มีบทบาททั้งภายในระดับหมู่บ้านหรือตำบลมากขึ้น รวมถึงการพัฒนาสถานที่ในการดำเนินกิจกรรมการของกองทุนฯ ให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

Thailand 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย ของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี โดยมีแนวคิดของการเปลี่ยน

เศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม “Value-Based Economy” ดังนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนากองทุนพัฒนาบทบาทสตรีฯ ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสร้างโอกาสและพัฒนาศักยภาพของสตรีสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ให้ความทันสมัยต่อระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยการส่งเสริมการผลิตสินค้าของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและการจำหน่ายสินค้า ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม การเปลี่ยนจากการบริการรูปแบบเดิม (Traditional Services) ซึ่งมีมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่การบริการที่สร้างมูลค่าสูงขึ้น (High Value Services) การเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้และทักษะสูง

พัฒนาการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและสมาชิกกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ให้ความเชื่อมโยงผ่านระบบดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ เชื่อมโยงทุกส่วนราชการในการดำเนินงานร่วมกับประชาชน สร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการทำงาน นอกจากนี้จำเป็นต้องปรับปรุงระบบราชการ ให้กลายเป็นระบบเปิด (Open System) เปิดเผยข้อมูลเป็นปกติ (Default) ในรูปแบบที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที โดยไม่ต้องร้องขอ การปฏิบัติงานโดยเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric) ภายใต้การมีส่วนร่วมในการบริหารภาครัฐที่หลากหลาย และสะท้อนถึงความโปร่งใส การตรวจสอบอย่างเปิดเผย เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างธรรมาภิบาลในการขับเคลื่อนกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

การศึกษาดรรมาภิบาลของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กลุ่มอาชีพ อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย ทำให้เราได้รับรู้ว่าหลักธรรมาภิบาล จำนวน 6 ประการ ประกอบด้วย หลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่า การมีส่วนร่วม

และหลักคุณธรรม มีผลต่อการดำเนินของกองทุนฯ และการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ ดังนั้น นอกจากหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการนี้แล้ว สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในหลักธรรมาภิบาลอื่น ๆ เช่น หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักความเท่าเทียม (Gender inequality) หลักความเสมอภาค (Equity) เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานของกองทุนฯ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง เช่น ระบบอุปถัมภ์ กับการสร้างธรรมาภิบาลในการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจเช่นเดียวกัน เนื่องจากระบบอุปถัมภ์ในการบริหารงาน สามารถส่งผลกระทบต่อการทำงานของกองทุนฯ ได้ ตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกคนในการทำงาน การกู้เงิน การประเมินและตรวจสอบผลการดำเนินงานของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). **ธรรมาภิบาลท้องถิ่นว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิส่งเสริมการปกครอง.
- เชิงชาญ จงสมชัย และสุนทรชัย ขอบยศ. (2557). **ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานท้องถิ่น: สภาพ ปัญหาและแนวทางการขับเคลื่อน**. มหาสารคาม: โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์.
- ชัยธวัช เนียมศิริ. (2561). **ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพในยุค Thailand 4.0 กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น**. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60). วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

ดวงตา ราชอาษา, สัญญา เคนาภูมิ, และยุภาพร ยุภาส. (2558), “แนวทางการ
ขับเคลื่อนการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในยุคทุนนิยม.” **แพรววาทศิลป์**,
2 (3): 130-152.

นฤมล เพ็ญสิริวรรณ. (2561). “ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ
สูงสุด.” **مجهر มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**, 4(2): 117-125.

บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และ บุญมีลี. (2544) . **ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of
Good Governance)** ค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2564 จาก
https://kpi.ac.th/media/pdf/M8_315.pdf.

ภูติศ นอขุนทด วัชรินทร์ สุทธิชัย และรังสรรค์ อินทน์จันทร์. (2564), “รูปแบบหลักธรร
มาภิบาลกับประสิทธิภาพผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่ม
รัตนโกสินทร์.” **สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**, 6(5): 344-358.

มนต์ชัย ช่วยประสม และคณะ. (2563), “หลักธรรมาภิบาลของพนักงานต่อการ
ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.”
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2(2): 29-54.

ยอดสร้อย ยิ้มฤทธิ. (2553). **การศึกษาการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล
ตำบลท่าแพ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร.** (การศึกษาค้นคว้าด้วย
ตนเอง). มหาวิทยาลัยนเรศวร, คณะสังคมศาสตร์, ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐ
ประศาสนศาสตร์.

รินทร์ภัส วุฒิปรีชาสิทธิ์. (2562). **แนวทางการพัฒนาธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน
ของหน่วยงานภาครัฐ** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์, คณะรัฐประศาสนศาสตร์.

วิชณี คุปตะวาทีน และศุภกานต์ มังกรสุรกาล. (2561). “ธรรมาภิบาลของไทยเป็นจริง
หรือไม่.” **สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ**, 4(2): 394-398.

ศราวุฒิ ดาวกรงแก้ว และคณะ. (2564). “การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสำนักงานเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร.” **รัชตภาคย์**, 15(40): 147-159.

สำนักข่าวอิสรา. (2558). **รวม 600 ล.! สตง.สรุปงบกองทุนสตรีฯ 6 จว. ไม่ทำตามระเบียบ-ไร้เกณฑ์อนุมัติ**. ค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2564 จาก https://www.isranews.org/content-page/item/42663-stng_42663.html

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). (2552). **การจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating)**. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ.

เอื้องฟ้า เขากลม. (2562). “หลักธรรมาภิบาล การจัดการความขัดแย้งและพฤติกรรม การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร.” **คณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**, 36(2): 102-124.

Carcaba, A., Arrondo, R., & Gonzalez, E. (2022). “Does good local governance improve subjective well-being?.” **European Research on Management and Business Economics**, 28(2): 100192.

Omri, A. & Mabrouk, N. B. (2020). “Good governance for sustainable development goals: Getting ahead of the pack or falling behind?.” **Environmental Impact Assessment Review**, 83: 106388.

Kardos, M. (2012). “The reflection of good governance in sustainable development strategies.” **Procedia – Social and Behavioral Sciences**, 58: 116-1173.

Lam, N.V. (2002). "A Perspective on Good Governance" **Bulletin on Asia-Pacific Perspectives 2002/03** : 47-56.

Biswas, R., Jana, A., Arya, K., & Ramamritham, K. (2019). "A good-governance framework for urban management." **Journal of Urban Management**. 8: 225-236.